

АНТОНИЙ ПОГОРЕЛСКИ ЛАФЕРТОВСКАТА СИМИДЧИЙКА

Превод от руски: Маргарита Миланова, 1987

chitanka.info

Петнадесетина години преди Москва да бъде изгорена, недалече от Проломната застава имаше малка дървена къщурка с пет прозореца откъм фасадата и с малка таванска стая над средния прозорец. Посред малкото дворче с овехтяла ограда се виждаше кладенец. В дъното от двете страни имаше два полусрутени хамбара, единият от които бе приютил няколко кокошки и пуйки; те мирно съжителствуваха на укрепения по средата прът. В градината пред къщата две-три офики се издигаха над касиса и малинака и сякаш с пренебрежение ги гледаха. Досами входа бе изкопано малко мазе в земята за съхранение на продукти.

В тази сиромашка къщичка се пресели пощенският раздавач в оставка Онуфрич с жена си Ивановна и дъщеря си Маря. Още на младини Онуфрич изкара двадесетгодишна военна служба и получи ефрейторски чин, сетне още толкова години продължи честно и почтено да работи в московската поща; никога не бе наказван за никакви провинения и накрая излезе в оставка, като получи пенсия по инвалидност. Къщата беше негова собствена, наследена от наскоро споминала се престаряла леля. Приживе тази бабичка бе известна в цялата Лафертовска махала като *Лафертовската симидчийка*, тъй като занаятът ѝ бе да продава медени макови питки, които тя печеше с особен майсторлък. Всеки ден, независимо от времето, бабичката излизаше рано сутрин и тръгваше към Проломната застава с кошница на главата, пълна с макови питки. Щом стигнеше градската порта, тя постилаше чиста кърпа, изсипваше кошницата и грижливо подреждаше питките. Оставаше там чак до вечерта, без да предлага стоката си някому, като я продаваше в дълбоко мълчание. Щом започнеше да се мръква, тя прибираще питките пак в кошницата и с бавни стъпки потегляше за дома си. Войниците, които стояха на караул, я обичаха, защото понякога ги гощаваше безплатно със сладките макови питки.

Но този ѝ поминък беше само външно прикритие на съвсем други занимания. Късно вечер, когато в някои части на града светваха фенерите, а около нейния дом се разстилаше нощна тъмнина, хора с различни звания и състояния плахо се приближаваха до нейната къщурка и тихичко чукаха на портата. Голямото вързано куче Султан със силен лай възвестяваше идването на чужд човек. Бабичката отваряше вратата, с дългите си кокалести сухи пръсти улавяше за ръка

посетителя и го въвеждаше в ниската си къща. Там, при мъждукащата светлина на кандилото, върху клатушкащата се дъбова маса имаше тесте карти, на които от честата употреба едва можеше да се различи карото от купата; на зиданата печка бе сложено червено медно джезве, а на стената висеше сито. Бабичката, предварително приела драговолното заплащане на госта, взимаше картите или джезвето и ситото според обстоятелствата. От устата ѝ красноречиво се изливаше река от пророчества за бъдещите блага и опиянените от сладка надежда посетители често на излизане я възнаграждаваха два-три пъти по-щедро, отколкото при влизане.

По такъв начин животът ѝ течеше спокоен с тези занимания. Истина е, че зад гърба ѝ завистливите съседи я наричаха врачка и вещица, но пред нея се усмихваха подлизурски, кланяха ѝ се и ѝ викаха бабо. Донякъде това уважение към нея се появи, откак един от съседите направи донос до полицията, че Лафертовската симидчийка се занимава с непозволени неща — гледа на карти и на кафе, и дори се познава с подозрителни хора! Още на следващия ден пристигна един полицаи, влезе в къщата, дълго строго обискирва и на излизане заяви, че нищо не е намерил. Не се знае какви средства бе употребила почтената бабичка, за да докаже своята невинност, пък и не е там работата! Достатъчно е, че доносът бе намерен за неоснователен. Сякаш самата съдба покровителствуваше бедната симидчийка, тъй като скоро след това синът на доносника, доста палаво момче, както тичаше из двора, падна върху пирон и си избодде окото; после жена му се подхлъзна случайно и си навехна крака; най-накрая като капак на всичко най-добрата му крава, без да боледува, изведнъж умря. Отчаяният съсед едвам умиловисти старицата със сълзи и подаръци и оттогава всички съседи наоколо се отнасяха към нея с нужното уважение. Само онези, които отиваха да живеят далеч от Лафертовската махала, например до Пресненските езера, в Хамовники или на Пятницка, имаха смелостта да я наричат гласно вещица. Те твърдяха, че са видели как в тъмните нощи върху покрива на бабата каца голям гарван с яркопламтящи очи; други се кълняха, че любимият ѝ черен котарак, който всяка сутрин я изпраща до портата, а вечер я посреща, не е никой друг, а самият дявол.

Тези слухове най-сетне стигнаха и до Онуфрич, който поради службата си влизаше свободно в прустовете на много къщи. Онуфрич

беше набожен човек и много се разтревожи, че родната му леля се е сприятелила с дявола. Дълго не знаеше как да постъпи.

— Ивановна — продума той най-после една вечер, като вдигна крака и полегна на смиреното ложе, — Ивановна, реших! Утре ще отида при леля и ще се помъча да я убедя да зареже проклетия си занаят. Слава богу, вече деветдесет навършва, а на тези години е време да се покае, време е да помисли за душата си.

Намерението на Онуфрич хич не се хареса на жена му. Всички смятаха Лафертовската симидчийка за богата и Онуфрич беше единственият ѝ наследник.

— Драги мой — отговори му тя, като го милваше по намръщаното чело, — моля те, не се бъркай в чуждите работи. Достатъчно свои грижи си имаме. Ето на, Маша порасна вече, идва време да я омъжим, а без зестра как ще намерим годеник? Нали знаеш, че леля ти обича нашата дъщеря, тя ѝ е кръстница и когато опре до сватбата, няма на кой друг да се надяваме освен на нея. Та ако ти е жал за Маша, ако ме обичаш поне малко, остави добрата старица на мира. Нали знаеш, мили мой...

Ивановна искаше да продължи, но забеляза, че Онуфрич бе захъркал. Тя го погледна тъжно и си спомни, че преди години я слушаше не така хладнокръвно; обърна се на другата страна и скоро и тя захърка.

На следващата сутрин, когато Ивановна все още спеше дълбоко, Онуфрич стана тихичко, помоли се смирено пред иконата на Николай Чудотворец, натърка с вълнено парцалче лъскавия орел и пощенския монограм на фуражката и облече мундира си. Сетне обърна за кураж голяма чаша първак. Закачи тежката сабя, прекръсти се още веднъж и тръгна за Проломната застава.

Бабата го посрещна радушно.

— Хей, хей, племеннико! — започна тя. — Каква напаст те накара тъй рано да излезеш от къщи, да дойдеш толкова надалеко? Е, добре си ми дошъл, заповядай, седни.

Онуфрич седна до нея на пейката, изкашля се и не знаеше как да започне. В този момент бабата му се стори по-страшна от турската батарея преди тридесет години. Най-после събра смелост.

— Лельо! — каза той с решителен глас. — Дойдох да си поговорим за нещо важно.

— Казвай, миличък. Слушам те — отговори бабата.

— Лельо, не ви остава много живот, време е да се покаете, време е да се отречете от сатаната и от магиите му.

Старицата не му даде да продължи. Устните ѝ посиняха, очите кървяха, носът силно се заудря по брадата ѝ.

— Марш от дома ми! — развика се тя, задъхана от злоба. — Марш, обеснико!... Нека проклетите ти крака завинаги се подкосят, ако още веднъж стъпиш на прага ми!

Тя вдигна кокалестата си ръка... Онуфрич се изплаши безумно. Краката му изведнъж си възвърнаха отдавна изгубената пъргавина, той на един дъх се спусна по стълбата и бегом стигна до дома си, без да се оглежда.

Оттогава всички връзки между старицата и семейството на Онуфрич прекъснаха. Така минаха няколко години. Маша стана пълнолетна и беше прекрасна като майски ден; момците лудееха по нея; старците я гледаха и въздъхваха по отминалата младост. Но Маша беше бедна и сватовници не идваха. Ивановна все по-често си спомняше старата леля и все не можеше да се успокои.

— Баща ти — казваше тя често на Маша — тогава нещо се чална! Кой го караше да си пъха носа там, дете не му е работа! Сега ще си останеш стара мома.

Преди двадесетина години, когато Ивановна беше млада и хубава, тя не би се отказала да придума Онуфрич да поиска прошка от леля си и да се сдобри с нея, но откак розовият цвят на бузите и отстъпи място на бръчките, Онуфрич се сети, че е глава на семейството, и горката Ивановна с горчивина трябваше да се откаже от предишната си власт. Онуфрич не само не приказваше за бабата, но строго забрани на жена си и дъщеря си да я споменават. Въпреки това Ивановна реши да се сближи с лелята. Без да смее да действа открито, тайно от мъжа си, тя реши да посети бабата и да я увери, че нито тя, нито дъщеря ѝ са съпричастни към глупавите постъпки на племенника ѝ.

Най-после се яви благоприятен за намеренията ѝ случай. Онуфрич бе командирован на мястото на разболял се стационарен надзирател и Ивановна едва скри радостта си, когато се сбогуваше с мъжа си. Щом го изпрати до заставата, неизбърсала още сълзите си, тя грабна дъщеря си под ръка и забърза към къщи.

— Машенка — каза ѝ тя, — бързо се облечи хубаво, ще отидем на гости.

— На кого, майчице? — попита Маша с учудване.

— На добри хора — отговори майката. — По-бързо, Маша, не губи време, вече се стъмва, а пътят е дълъг.

Маша отиде до огледалото, окачено на стената, хубаво среса косите си зад ушите и закрепил дългата тъмноруса плитка с кокалено гребенче; след това облече червена памучна рокля, върза копринено шалче на врата, завъртя се пред огледалото още един-два пъти и каза на майка си, че е готова.

Из пътя Ивановна и призна, че отиват при лелята.

— Докато стигнем до нея — каза тя, — ще се стъмни и ние сигурно ще я заварим. Гледай, Маша, да ѝ целунеш ръка и да ѝ кажеш, че след като не си я виждала отдавна, си се затъжила за нея. Тя първо ще се сърди, но аз ще я умилостивя. Да не сме виновни ние, че моят старец е мръднал.

Така разговаряйки, те стигнаха до къщата на бабата. През затворените капаци проблясваше светлинка.

— Гледай да не забравиш да ѝ целунеш ръка — повтори пак Ивановна, докато се приближаваха до портата.

Султан силно залая. Вратата се отвори, бабата протегна ръка и ги въведе в стаята. Тя ги взе за нейните вечерни гости.

— Милостива госпожо лельо! — започна Ивановна.

— Да вървите по...! — закрещя старицата, щом позна племенницата си. — За какво сте дошли? Нито ви знам, нито искам да ви знам.

Ивановна започна да ѝ обяснява, да хока мъжа си и да я моли за прошка, но бабата беше неумолима.

— Казвам ви, пръждосвайте се! — викаше тя. — Иначе!...

Тя замахна с ръка.

Маша се изплаши, спомни си заръката на майка си и със силни ридания се хвърли да ѝ целува ръце.

— Бабо, госпожо! — мълвеше тя. — Не ми се сърдете, толкова се радвам да ви видя пак!

Сълзите на Маша трогнаха бабата.

— Стига си плакала — каза тя, — аз на тебе не се сърдя; зная, че за нищо не си виновна, дете мое! Не плачи, Машенка! Колко си

пораснала и си се разхубавила! — Тя я потупа по бузата. — Седни до мене — продължи тя, — седнете, моля, Марфа Ивановна. Как се сетихте за мен след толкова много време?

Ивановна се зарадва на този въпрос и заразказва как уговаряла мъжа си, но той не я послушал, как им забранил да я навестяват, как им било мъчно и накрая, възползувайки се от отсъствието на Онуфрич, дошли да ѝ поднесат най-дълбоките си почитания. Старицата нетърпеливо изслуша разказа на Ивановна.

— Тъй да бъде — рече тя, — аз не съм злопаметна; но ако искрено желаете да забравя миналото, обещавайте, че във всичко ще ме слушате! При това условие ще ви приема и ще направя Маша щастлива.

Ивановна се закле, че ще изпълни всичките ѝ заръки.

— Добре — промълви бабата, — сега си тръгнете със здраве, а утре вечер Маша да дойде сама при мен, но не по-рано от единадесет и половина. Чу ли, Маша? Ела сама.

Ивановна понечи да отговори, но старицата не я остави да продума. Стана, изпроводи ги от къщата и хлопна подире им вратата.

Нощта беше тъмна. Те дълго вървяха, хванати за ръце, без да разменят нито дума. Когато стигнаха до запалените фенери, Маша страхливо се огледа и наруши мълчанието.

— Майко — каза тя полугласно, — утре как ще тръгна сама при баба, и то към дванадесет часа през нощта?...

— Нали чу, че ти каза да идеш сама. Всъщност аз ще те изпратя до средата на пътя.

Маша млъкна и се замисли. Когато баща ѝ се скара с лелята, Маша беше едва на тринадесет години, тогава тя не разбираше причините за скарването и само съжеляваше, че повече не я водят при добрата старица, която винаги я галеше и черпеше с медените си макови питки. Откак напълни годините, Онуфрич никога не ѝ заговори по този въпрос, а майка ѝ винаги се отзоваваше добре за бабата и хвърляше цялата вина върху Онуфрич. Така онази вечер Маша с удоволствие тръгна с майка си. Но когато старицата ги посрещна с хули, когато Маша видя на трепкащата светлина на кандилото нейното посиняло от злоба лице, сърцето ѝ се сви от страх. Докато Ивановна надълго и нашироко ѝ обясняваше всичко, тя си представи мъгляво всичко онова, което през детството си беше слушала за бабата... Ако

старицата не беше я държала за ръката, тя би избягала оттам. И тъй, можете да си представите какви чувства ѝ навяваше мисълта за идния ден.

Когато се завърнаха у дома, Маша със сълзи на очи замоли майка си да не я праща при бабата, но молбите ѝ бяха напразни.

— Колко си глупава — казваше ѝ Ивановна, — от какво се страхуваш? Аз ще те изпратя почти до къщата и по пътя никой няма да те пипне, а пък беззъбата баба няма да те изяде!

На следващия ден Маша през цялото време плака. Започна да се стъмва и това още повече засилваше нейния ужас, но Ивановна сякаш нищо не забелязваше, та почти насила я облече.

— Колкото повече плачеш, толкова по-зле за тебе — каза тя. — Какво ще каже бабата, когато види зачервените ти очи?

Междувременно кукувицата на стенния часов ник изкука единадесет. Ивановна напълни устата си със студена вода, пръсна Маша в лицето и я помъкна подире си.

Маша следваше майка си като жертва, водена на заколение. Сърцето ѝ силно тупаше, краката ѝ едвам се мърдаха — така стигнаха до Лафертовската махала. Няколко минути още повървяха заедно, но щом Ивановна отдалече мярна трепкащата между капациите светлина, пусна ръката на Маша.

— Сега продължавай сама — каза тя, — по-нататък не смея да те изпращам.

Отчаяна, Маша се хвърли в краката и.

— Стига си се превземала — извика майката строго. — Какво ще ти стане? Бъди послушна и не ме ядосвай!

Горката Маша събра сетни сили и с тихи стъпки се отдалечи от майка си. Наближаваше дванадесет часът; никого не срещна и отникъде, освен от къщата на старицата, не проникваше светлина. Сякаш всички жители в тази част на града бяха измрели; наоколо царуваше мрачна тишина. Само шумът от собствените ѝ стъпки кънтеше в ушите ѝ. Най-после стигна къщурката и с трепереща ръка докосна портата... В далечината часовникът от камбанарията на черквата „Никита Мъченика“ удари дванадесет. В тишината на черната нощ камбанният звън се разнасяше и долиташе до слуха като трепетен ехтеж.

В къщата котаракът измяука дванадесет пъти... Тя се стресна и понечи да избяга... Но изведнъж кучето силно залая, портата изскърца и дългите пръсти на старицата я хванаха за ръката. Маша не помнеше как прекрачи прага, как влезе в стаята на бабата... Когато се съвзе, видя, че седи на пейката, че пред нея стои бабата и разтрива слепоочията ѝ с мравчен спирт.

— Колко си напласена, гълъбице моя! — думаше тя. — Е, тъмнината навън е чудесна, но ти, дете мое, не ѝ знаеш още цената и затова се страхуваш. Почини си малко; време е да се заловим за работа!

Маша не проронваше нито дума. Уморените ѝ от плач очи следяха всяко движение на бабата. Старицата издърпа масата на средата на стаята, извади една тъмночервена свещ от шкафа, запали я и я сложи на масата, а кандилото угаси. Стаята се изпълни с розова светлина. Като че ли цялото пространство между пода и тавана се изпълни с кървавочервени нишки, които се пръскаха на всички посоки — те ту се свиваха на кълбо, ту пак се разплитаха като змии.

— Прекрасно — каза старицата и хвана Маша за ръката. — Сега върви след мен.

Маша трепереше от главата до петите; тя се боеше да върви след бабата, но още повече се страхуваше да не я разсърди. Едвам се изправи на краката си.

— Дръж се здраво за фустата ми — добави старицата — и върви след мен... не се бой от нищо!

Тя тръгна да обикаля масата, като произнасяше провлачено някакви неразбираеми думи; пред нея плавно стъпваше черният котарак с бляскащи очи и вирната опашка. Примижала, Маша вървеше с несигурни стъпки след бабата. Тя обиколи масата три пъти по три, като продължаваше да припява тайнствените думи, съпроводжана от мъркането на котарака. Изведнъж спря и млъкна... Маша неволно отвори очи — все същите опънати кървави нишки във въздуха. Зърна случайно черния котарак и го видя облечен в зелен мундир, стори ѝ се, че вместо кръгла котешка главичка има човешко лице, което блещи очи право в нея... Тя извика силно и падна безчувствена на земята...

Когато се свести, дъбовата маса беше на мястото си, тъмночервената свещ я нямаше, а на масата както и преди гореше кандилото; бабата седеше до нея и я гледаше в очите весело.

— Каква страхливка си ти, Маша! — каза ѝ тя. — Но няма значение, и без тебе си свърших работата. Честито, скъпа, честит годеник! Аз добре го познавам, пък и на тебе трябва да ти харесва. Маша, чувствавам, че малко ми остава да живея на този свят; твърде бавно тече кръвта ми из жилите, а понякога и сърцето ми спира... Моят верен другар отдавна ме зове там — тя погледна котарака, — където изстиналата кръв ще се сгрее пак. Ще ми се още да поживея под светлото слънчице, ще ми се още да се порадвам на златните парици... но скоро ще удари последният ми час. Какво да се прави! Каквото ми е писано, това ще бъде. Ти, моя Маша — продължи тя, целувайки я с изсъхнали устни по челото, — ти ще притежаваш моите съкровища; винаги съм те обичала и с желание ще ти отстъпя мястото си! Но изслушай ме внимателно: при тебе ще дойде годеник, определен от онази сила, която управлява повечето бракове... За тебе измолих този годеник; бъди послушна и се омъжи за него. Той ще те обучи на науката, която ми помогна да събера целия си имот; с общите ви усилия той ще се удвои и прахът ми ще бъде спокоен. Ето ти този ключ. Пази го добре — повече от очите си. Нямам право да ти кажа къде са парите ми, но щом се омъжиш, всичко ще ти се разкрие!

Старицата сама ѝ окачи на врата малко ключе на черен шнур. В тази минута котаракът силно измяука два пъти.

— Вече минава два — каза бабата. — Сега си върви вкъщи, мило дете! Сбогом! Може би повече няма да се видим...

Тя изпрати Маша, влезе пак в къщата и затвори вратата.

На бледната лунна светлина Маша бързаше за вкъщи. Тя беше доволна, че нощната ѝ среща с бабата свърши, и с удоволствие си мислеше за своето бъдещо богатство. Ивановна отдавна я чакаше с нетърпение.

— Слава богу — каза тя, щом я видя. — Бях се уплашила вече да не ти се е случило нещо. Казвай по-бързо какво прави при бабата!

Маша беше готова да я послуша, но от умора не можеше да приказва. Тъй като видя, че очите ѝ направо се затварят, Ивановна възпря любопитството си до другата сутрин, съблече милата си дъщеря, настани я в леглото и тя веднага заспа дълбоко.

На другата сутрин Маша едвам събра мислите си. Струваше ѝ се, че всичко случило се бе само тежък сън, но когато случайно видя

ключето на врата си, се увери, че всичко е наяве и подробно го разказа на майка си. Ивановна не беше на себе си от радост.

— Видя ли колко хубаво направих — рече тя, — че не те послушах?

Двете прекараха целия ден в сладки мечти за бъдещото благополучие. Ивановна строго забрани на Маша да разправя каквото и да било на баща си за срещата с бабата.

— Той е упорит и сприхав — продума тя, — може само да развали всичко.

Онуфрич пристигна ненадейно на следващия ден късно вечерта. Станционният надзирател, когото трябваше да замества, неочаквано бързо оздравял, поради това взел първата пощенска кола за Москва и се прибрал.

Преди още да обясни на жена си и дъщеря си защо толкова бързо се е върнал, при тях влезе негов стар другар, който беше стражар в Лафертовската махала близо до къщата на симидчийката.

— Лелята предаде богу дух! — каза той, преди да ги поздрави. Маша и Ивановна се спогледаха.

— Господи, успокой душата ѝ! — възкликна Онуфрич и смирено скръсти ръце. — Да се помолим за покойницата, тя има нужда от нашите молитви.

Той зачете молитва. Ивановна и дъщеря ѝ се кръстеха и кланяха, но на ума им бяха очакващите ги съкровища. Изведнъж и двете се сепнаха... Стори им се, че през прозореца покойницата ги гледа и им кима от улицата. Онуфрич и пазачът усърдно се молеха и нищо не забелязваха.

Въпреки че беше вече късно, Онуфрич тръгна за дома на лелята. По пътя старият му другар разказа всичко, което знаеше около нейната смърт.

— Вчера — каза той — леля ти както винаги се прибра. Съседите забелязаха, че прозорците ѝ светят. Но днес тя не дойде на Проломна и те решиха, че е болна. Вечерта намислиха да влязат в стаята ѝ, но не я завариха жива — така разказват някои за смъртта на старицата. Други твърдят, че миналата нощ в къщата ѝ ставало нещо невероятно. Около дома ѝ бушувала силна буря, докато навсякъде времето било съвсем спокойно. Кучетата от цялата махала се събрали под нейния прозорец и високо виели; отдалече се чувало мяученето на нейния котарак...

Колкото до мен, аз спях спокойно миналата нощ, но другарят ми, който дежуреше, ме уверява, че видял едни дълги редици от подскачащи светлини чак от Веденските гробища до нейния дом, които сякаш се свирали под портата и изчезвали една след друга. Казват, че се чувал невероятен шум, свиркане, смях и викове чак до разсъмване. Странното е, че никъде не могат да намерят черния ѝ котарак!

Онуфрич с тъга слушаше разказа на пазача и не му отговаряше нито дума. Така те стигнаха до дома на покойницата. Забравили страха, който бабата внушаваше приживе, услужливите съседки бяха я вече окъпали и облекли в нова рокля. Когато Онуфрич влезе в стаята, старицата лежеше на масата. До главата ѝ бе седнал един псалт и четеше от псалтира. Онуфрич благодари на съседките, прати да купят свещи, поръча ковчег, разпореди да донесат пиене и хапване за тези, които ще прекарат нощта при покойницата, и си тръгна за дома. На излизане той не можа да се престаши да целуне ръка на лелята.

Погребението бе определено за следващия ден. За себе си и дъщеря си Ивановна взе под наем черни рокли, и двете бяха целите в траур. Отначало всичко вървеше, както му е редът. Само Ивановна, сбогувайки се с лелята, изведнъж отскочи назад, пребледня и цялата се разтрепера. Уверяваше всички, че ѝ прилошава, но след това тихичко призна на Маша как ѝ се сторило, че покойницата отворила уста и искала да я ухапе за носа. Когато решиха да вдигнат ковчег, той стана толкова тежък, сякаш се изпълни с олово, и шестима широкоплещести пощаджии едва го изнесоха и сложиха на колата. Конете силно пръхтяха и едва тръгнаха.

Тези подробности и собствените ѝ впечатления накараха Маша да се позамисли. Тя си спомни по какъв начин покойницата бе събрала своите съкровища, притежаването на които не ѝ се стори особено приятно. Понякога окаченият на шията ѝ ключ притискаше гърдите ѝ като камък и неведнъж тя възнамеряваше да разкаже всичко на баща си, да се посъветва с него, но Ивановна строго я наблюдаваше и непрекъснато ѝ внушаваше, че ако не слуша заръките на бабата, ще направи всички нещастни. Демонът на користолюбието изцяло завладя душата на Ивановна и тя изгаряше от нетърпение час по-скоро да дойде нареченият годеник и да открие тайната как да получат съкровището. Макар че мислите за покойницата ѝ навяваха страх и само при спомена за нея на челото и избиваше студена пот, в душата ѝ

алчността към златото беше по-силна от страха и тя непрекъснато натякваше на мъжа си да се преместят в Лафертовската махала, уверявайки го, че хората ще ги укоряват, ако продължават да живеят под наем, след като имат собствена къща.

Междувременно Онуфрич, след като отслужи годините си и излезе в оставка, се замисли за спокоен живот. Мисълта за къщата, особено след като се сетеше от кого я наследява, пораждаше у него неприятни чувства. Той дори неволно се стряскаше всеки път, когато му се случваше да влиза в стаята, където бе живяла старицата. Но Онуфрич беше набожен и благочестив и вярваше, че никакви зли сили не могат да добият власт над чистата съвест, ето защо, разсъдил, че му е по-изгодно да живее в собствена къща, отколкото да наема квартира, реши да превъзмогне отвращението си и да се премести.

Ивановна много се зарадва, когато Онуфрич нареди да се пренесат в лафертовската къща.

— Ще видиш, Маша — каза тя на дъщеря си, — сега годеникът скоро ще дойде. Как ще си заживеем само с пълна къща злато! Как ли ще се учудят предишните ни съседи, когато влезем в двора им с твоята каляска, да речем, с четири впрегнати коня!

Маша мълчаливо я гледаше и тъжно се усмихваше. От известно време съвсем друго и бе на ума.

Няколко дни преди разговора им (те бяха още в старата квартира), една сутрин, както си седеше умислена до прозореца, покрай нея мина един млад, добре облечен мъж, погледна я и учтиво свали шапка. Маша също му кимна и без да знае защо, изведнъж се изчерви! След малко същият млад мъж се върна, обърна се, мина повторно и пак се върна. Всеки път той я гледаше и всеки път Машиното сърце тупаше силно. Тя беше навършила седемнадесет години, но до този момент не беше ѝ се случвало сърцето ѝ така силно да бие, когато някой минаваше покрай прозореца. Това ѝ се стори странно и след обедата седна до прозореца, за да види дали пак ще почне да бие силно сърцето ѝ, когато мине младият мъж... Така тя чака до вечерта, но никой не се появи. Накрая, когато запалиха свещите, тя се дръпна от прозореца и цяла вечер беше умислена и тъжна, ядосваше се, че не успя да повтори опита със сърцето си.

На другия ден, щом се събуди, Маша скочи от леглото, бързо се изми, облече се и седна до прозореца. Погледът ѝ бе насочен натам,

откъдето вчера дойде непознатият. Най-после тя го видя; очите му я търсеха отдалече, а когато се приближи погледите им сякаш случайно се срещнаха. Маша несъзнателно сложи ръка на сърцето си да почувствува дали то бие силно. Младият мъж забеляза движението ѝ и без да го разбира, също сложи ръка на сърцето си... Маша се сепна, изчерви се и се отдръпна назад. След това до вечерта не се приближи до прозореца от страх да не види младия мъж. Въпреки това той не излизаше от ума ѝ; тя се мъчеше да мисли за други неща, но усилията ѝ бяха напразни.

За да се разсее, реши да отиде на гости при една вдовица, която живееше наблизо. Когато влезе при нея, за свое най-голямо учудване видя в стаята същия непознат, когото напразно се мъчеше да забрави. Маша се изплаши, изчерви се, сетне пребледня и не знаеше какво да каже. В очите ѝ блеснаха сълзи. Непознатият пак не я разбра... Тъжно ѝ се усмихна, въздъхна и излезе навън. Тя се обърка още повече и се разплака от яд. Разтревожената съседка я настани да седне до нея и попита какво я е огорчило. Маша сама ясно не разбираше защо плаче и затова не можеше да назове причината; тя твърдо реши да избягва непознатия, който я накара така да плаче. Тази мисъл я поуспокои. Взе да бърбори със съседката, разказа ѝ как са вкъщи и че може би скоро ще се местят в лафертовската къща.

— Много жалко — каза вдовицата, — жалко, ще изгубя добри съседи, пък и не само аз ще съжалявам. Познавам един човек, който много ще съжалява, когато научи новината.

Маша пак се изчерви, искаше да попита кой е този човек, но не можа да продума нито дума. Услужливата съседка правилно отгатна мислите ѝ, защото продължи тъй:

— Не познавате ли младия мъж, дето излезе сега от стаята? Може би не сте забелязали дори, че той вчера и днес мина покрай вашата къща; но той ви видя и нарочно се отби у нас, за да ме разпита за вас. Не зная дали греша, или не, но ми се струва, че вие силно развълнувахте горкото му сърце! Какво има толкова да се изчервявате! — добави тя, защото видя, че Машините бузи пламнаха. — Той е млад, хубав мъж и ако се харесва на Маша, може би скоро ще се стигне до сватба.

При тези думи Маша неволно се сети за бабата.

„Ах — каза си тя, — дали това не е определеният за мен годеник?“ Но тази мисъл веднага отстъпи място на друга, не тъй приятна. „Не може да бъде — помисли си тя — такъв хубав момък да има връзка с покойницата. Той е тъй мил, чудесно облечен, та едва ли би могъл да удвои имането на бабата!“

Съседката същевременно продължаваше да ѝ разправя, че макар и от еснафско потекло, той има добро и благоразумно държание и е продавач на сукно. Големи пари няма, но заплатата му е хубава и кой знае? Може би господарят му някой ден ще го вземе за съдружник?

— И тъй — добави тя, — послушай добрия съвет, не отказвай на момъка. Парите не правят щастieto! Ето баба ти, прости ми, господи, беше пълна с пари, а къде се дяна всичко това?... Казват, че черният котарак също изчезнал, няма го никакъв, и парите и те!

Вътрешно Маша беше напълно съгласна с мнението на съседката; струваше ѝ се, че е по-добре да е бедна, но да живее с милия непознат, отколкото богата и да принадлежи бог знае на кого! Тя едва не разказа всичко, но се сети за строгата забрана на майка си и страхувайки се от своята слабост, побърза да стане и да се сбогува. Но на излизане тя не се стърпя и попита за името на непознатия.

— Казва се Улиян — отговори съседката.

От този момент Улиян не излизаше от главата на Маша; всичко в него, дори името му, ѝ харесваше. Но за да му принадлежи, тя трябваше да се откаже от съкровищата, оставени от бабата. Улиян не беше богат и сигурно нито баща ми, нито майка ми — мислеше си тя — няма да ме дадат на него! Тя още повече се увери, че е така, защото Ивановна непрекъснато ѝ говореше за очакващите ги богатства и щастливия живот, който ще започнат. Страхувайки се от гнева на майка си, Маша реши да не мисли повече за Улиян. Тя се мъчеше да не се приближава до прозореца, избягваше всички разговори със съседката, насилваше се да изглежда весела, но образът на Улиян се връза в сърцето ѝ.

Междувременно настъпи денят, когато трябваше да се преместват в лафертовската къща. Онуфрич отиде там преди жена си и дъщеря си, като им каза да тръгнат с багажа, приготвен още предишния ден. Пристигнаха две шейни, коларите с помощта на съседите изнесоха сандъците и мебелите. Ивановна и Маша взеха по един голям вързоп и малкият керван пое бавно към Проломната

застава. Когато минаваха покрай дома на съседката, Маша неволно вдигна очи: до отворения прозорец стоеше Улиян с наведена глава, цялото му лице изразяваше дълбока печал. Маша като че ли не го забеляза, обърна глава на другата страна, но потоци горчиви сълзи рiekнаха по бледото ѝ лице.

В къщата отдавна ги чакаше Онуфрич. Той се разпореждаше къде да наредят докараните мебели и обясняваше как смята да подреди новото жилище.

— В този килер ще бъде спалнята ни — каза той на Ивановна, — в малката стая до него ще сложим иконите, а тук ще бъде и гостната, и трапезарията. Маша може да спи в горната стая. Никога не съм живял тъй нашироко, но не зная защо, душата ми се стяга. Дано и тук сме така щастливи, както бяхме и в тесните стаи!

Ивановна неволно се усмихна. „Почакай малко! — помисли си тя. — В какви палати само ще заживеем!“

Обаче радостта на Ивановна се изпари още същия ден. Щом настъпи вечерта, из стайте започна да се чува пронизително свиркане и кепенците на прозорците се разтропаха.

— Какво става? — запита Ивановна.

— Вятърът — отговори хладнокръвно Онуфрич, — сигурно кепенците не се затварят добре. Утре ще ги стегна.

Тя млъкна и погледна многозначително Маша, тъй като намираше свиренето на вятъра сходно с гласа на старицата.

През това време Маша кротко си седеше в ъгъла и не чуваше нито свиренето на вятъра, нито тропанането на кепенците: тя мислеше за Улиян. За Ивановна най-страшното беше това, че май само на нея ѝ се причу гласът на старицата. След вечерята излезе в пруста, за да прибере остатъците от скромната им трапеза, приближи се до шкафа, сложи свещта до себе си на пода и започна да нарежда чиниите. Изведнъж чу шумолене и някой лекичко я чукна по рамото... Обърна се... Зад нея стоеше покойницата, облечена в същата рокля, с която беше погребана!... Със сърдито лице тя вдигна ръка и се закани с пръст. Ужасена, Ивановна извика силно. Онуфрич и Маша се втурнаха към пруста.

— Какво ти е? — извика Онуфрич, защото я видя, че цялата трепери и е бяла като платно.

— Лелята! — заекна тя... Искаше да продължи, но лелята пак се появи пред нея... Лицето ѝ изглеждаше още по-сърдито и още по-строго ѝ се заклани. Думите замряха на устата на Ивановна.

— Остави мъртвите на мира — отговори Онуфрич, хвана я за ръка и я заведе в стаята. — Помоли се на бога и привидението ще изчезне. Хайде да си лягаме, време е за сън!

Ивановна си легна, но покойницата, все така сърдита, беше пред очите ѝ. Онуфрич спокойно се съблече и се замоли на висок глас. Ивановна забеляза, че колкото повече се вслушваше в молитвите, толкова повече избледняваше образът на покойницата, докато накрая съвсем изчезна.

Маша също прекара нощта неспокойно. Когато влезе в стаята, ѝ се стори, че пред нея се мярна сянката на бабата, но не в този страшен вид, в който се явяваше пред Ивановна. Лицето ѝ беше весело и тя мило ѝ се усмихваше. Маша се прекръсти и сянката изчезна. Първоначално тя сметна това за игра на въображението и мисълта за Улиян прогони мисълта за бабата; легна си много спокойно и скоро заспа. Ненадейно около полунощ нещо я събуди. Стори ѝ се, че някаква студена ръка я гали по лицето... тя скочи. Пред иконата гореше кандилото и в стаята нямаше нищо особено, но сърцето ѝ се сви от страх — тя ясно чуваше как някой стъпва и тежко въздиша... След това вратата като че ли се отвори и изскърца... и някой слезе по стълбите.

Маша трепереше като лист. Напразно се мъчеше пак да заспи. Стана от кревата, нагласи фитила на кандилото и отиде до прозореца. Беше тъмна нощ. Отначало нищо не видя, след това ѝ се стори, че на двора до кладенеца пламнаха две слаби светлини. Те ту угасваха, ту пак пламваха, после като че ли пламнаха по-силно и Маша ясно видя до кладенеца покойната си баба, която ѝ махаше с ръка да дойде... Черният котарак беше седнал зад нея и очите му в гъстата тъмнина светеха като огънчета. Маша се отмести от прозореца, хвърли се в кревата и се зави презглава с одеялото. Дълго ѝ се струваше, че бабата обикаля из стаята, търси из къшетата и я вика по име. Дори ѝ се стори, че бабата иска да дръпне одеялото. Маша още по-добре се уви в него. Най-последно всичко утихна, но Маша така и не заспа цяла нощ.

На следващата сутрин тя реши да каже на майка си, че ще разправи всичко на баща си, ще му даде получения от бабата ключ.

Снощи, изплашена, Ивановна сама мислеше да се откаже от всички съкровища, но когато на следващото утро слънцето изгря и с ярки лъчи освети стаята, страхът ѝ изчезна, сякаш не го бе имало. Вместо него въображението ѝ пак нарисува веселите картини от бъдещия щастлив живот. „Та нали покойницата няма да ме плаши вечно — помисли си тя, — Маша ще се омъжи и бабата ще миряса. И какво ли иска пък сега? Да не би да се гневи, задето нямам никакво намерение да пазя съкровищата ѝ? Не, леличко, ядосвай се, колкото си щеш, а ние ще им видим сметката на твоите парици!“

Напразно Маша молеше Ивановна да ѝ позволи да разкрие тайната на баща си.

— Ти сама прогонваш щастието си — отговаряше майката, — почакай поне два дни. Ще дойде годеникът ти и всичко ще се нареди.

— Два дни! — повтори Маша. — Няма да мога да изкарам и една нощ дори като миналата.

— Глупости — възрази Ивановна. — Може би още днес всичко ще свърши.

Маша не знаеше какво да прави. От една страна, чувствуваше необходимост да разкаже всичко на баща си, а от друга — страхуваше се да не разсърди майка си, която никога не би ѝ простила. Зачудена какво да стори, какво да реши, тя излезе и дълго се разхожда умислена по най-усамотените улици на Лафертовата махала. Накрая, без да измисли нещо, се върна у дома. В пруста я посрещна Ивановна.

— Маша — каза тя, — ела бързо да се преоблечеш. Вече повече от час годеникът ти е при баща ти и те чака.

Машиното сърце силно се разтуптя и тя се качи в стаята си. От очите ѝ роннаха сълзи. Представи си Улиян в онзи печален вид, в който го видя последния път. Забрави, че трябва да се облича. Строгийт глас на майка ѝ прекъсна всичките ѝ размисли.

— Маша, дълго ли още ще се докарваш? — викаше отдолу Ивановна. — Ела тук!

Маша бързо слезе, облечена в същата рокля, с която беше излизала. Отвори вратата и се стъписа! На пейката до Онуфрич седеше един невисок на ръст мъж в зелен сюртук. Погледна я същото онова лице, каквото тя бе видяла преди у черния котарак. Спря се на прага, без да може повече да помръдне.

— Ела по-близо каза Онуфрич, — какво ти стана?

— Тате! Това е черният котарак на баба — отговори Маша, сочейки госта, който по много странен начин обръщаше глава и умилно я гледаше с почти съвсем примижали очи.

— Ти си се побъркала! — извика ядосан Онуфрич. — Какъв котарак? Това е господин титулярният съветник^[1] Аристарх Фалелеич Мърканов, който ти прави чест и моли за ръката ти.

При тези думи Аристарх Фалелеич стана, пристъпи плавно, доближи се и поиска да ѝ целуне ръка. Маша силно извика и се отдръпна. Онуфрич скочи сърдит от пейката.

— Какво значи това? — развика се той. — Ама че си неучтива като селска мома!...

Но Маша не го слушаше.

— Тате! — каза му тя, загубила самообладание. — Ваша воля! Това е черният котарак на баба! Кажете му да си махне ръкавиците и ще видите, че има нокти.

С тези думи тя излезе и се скри в стаята си.

Аристарх Фалелеич си мърмореше нещо тихо под носа. Онуфрич и Ивановна бяха съвсем объркани, но Мърканов се приближи до тях все така усмихнат.

— Нищо, господине — каза той, силно фъфлейки, — нищо, госпожо, моля, не се сърдете! Утре пак ще дойда и милата годеница ще ме посрещне по-добре.

След това се поклони още няколко пъти, извивайки приятно кръглия си гръб, и излезе навън. Маша гледаше през прозореца и видя как Аристарх Фалелеич слезе по стълбата и тръгна с бавни стъпки, но щом стигна до ъгъла, изведнъж хукна да бяга с все сила. Голямото съседско куче със силен лай се втурна мълниеносно подире му, но не можа да го настигне.

Удари дванадесет часът — време за обед. Тримата седнаха на масата, без да продумат нито дума, и на никого не му се ядеше. От време на време Ивановна поглеждаше Маша, която седеше със сведен поглед. Онуфрич също беше умислен. Към края на обела донесоха писмо. Той го разпечата и лицето му грейна от радост. След това стана, бързо навлече новия сюртук, взе шапката и бастуна и беше готов да излезе.

— Онуфрич, къде отиваш? — попита Ивановна.

— Скоро ще се върна — отговори той и излезе.

Щом затвори вратата, Ивановна започна да се кара на Маша.

— Лошо момиче! — каза ѝ тя. — Значи така обичаш и почиташ майка си? Значи така слушаш родителите си? Но да знаеш, че ще те вкарам в пътя. Само да посмееш утре, когато дойде Аристарх Фалелеич, пак да правиш глупости!

— Майко — отговаряше през сълзи Маша, — що ви слушам, само не ме омъжвайте за котарака на баба!

— Какви глупости дрънкаш? Засрами се, госпожице, всички знаят, че той е титулярен съветник.

— Може и да е така, майко — отговори бедната Маша, ридаяйки горчиво, — но той наистина е котарак!

Колко ѝ се кара Ивановна, колко я увещава, тя обаче непрекъснато повтаряше, че в никакъв случай няма да се омъжи за котарака на бабата. Накрая, разгневена, Ивановна я изпъди от стаята. Маша се качи горе и отново горчиво заплака.

След известно време тя чу, че баща ѝ се върна вкъщи, малко след това я повикаха. Тя слезе долу. Онуфрич я хвана за ръка и я прегърна нежно.

— Маша — каза той, — ти винаги си била добро момиче и послушна дъщеря! — Маша заплака и целуна ръката му. — Сега можеш да ни докажеш, че ни обичаш! Слушай ме внимателно. Мисля, че си спомняш за военния лавкаджия, за когото често съм ви разправял и с когото се сприятелихме по време на турската война. Тогава той беше беден и аз имах възможност да му направя важни услуги. Но се наложи да се разделим и ние се заклехме вечно да си спомняме един за друг. Оттогава минаха тридесет години и аз съвсем изгубих следите му. Днес на обед получих писмо от него. Той отскоро е в Москва и е научил къде живея. Побързах да отида при него, можеш да си представиш колко се зарадвахме и двамата. Приятелят ми успял да стане предприемач, забогатял и сега се преместил тук да живее на спокойствие. Щом разбра, че имам дъщеря, се зарадва. Ние се спогодихме и аз те сватосах за единствения му син. Старите хора не обичат да си губят времето — довечера и двамата ще бъдат у нас.

Маша още по-горчиво заплака, тя си спомни за Улиян.

— Слушай, Маша — каза Онуфрич, — иска те Мърканов — богат човек, когото всички в околността познават. Ти не пожела да се омъжиш за него. Да си призная, макар че титулярен съветник не може

да бъде котарак или котарак — титулярен съветник, но и на мен той ми се стори подозрителен. Обаче синът на моя приятел е и млад, и хубав момък и ти нямаш никакви причини да му отказваш. И тъй, това е последната ми дума: ако не искаш да дадеш ръката си на онзи, когото ти избрах, бъди готова утре сутринта да приемеш предложението на Аристарх Фалелеич... Върви и си помисли.

Огорчена, Маша се върна в стаята си. Тя отдавна бе решила за нищо на света да не се омъжва за Мърканов, но да принадлежи на друг, а не на Улиян — не, това и се стори жестоко! След малко при нея дойде Ивановна.

— Мила Маша — каза ѝ тя, — послушай моя съвет. Все едно трябва да се омъжиш или за Мърканов, или за търговеца — откажи на последния и избери първия. Баща ти, макар и да казва, че търговецът е богат, ама аз си знам стоката! За него всеки е богат, който има стотина рубли в джоба. Маша, помисли си само колко много пари ще имаме... а пък Мърканов наистина не е лош. Макар и да не е съвсем млад, но колко е учтив и мил! На ръце ще те носи.

Маша плачеше и нищо не отговаряше, а Ивановна помисли, че тя е съгласна и излезе, за да не забележи мъжът ѝ, че увещава дъщеря си. Междувременно Маша от немай-къде реши заради баща си да жертвува любовта си към Улиян. „Ще се опитам да го забравя — каза си тя, — нека татко да е щастлив от моето послушание. Аз и бездруго съм виновна пред него, задето се свързах с бабата пряко волята му!“

Щом се стъмни, Маша тихичко слезе по стълбите и се запъти право към кладенеца. Едвам стъпи на двора, около ѝ се завъртя вихрушка, като че ли земята се разтрепера под краката ѝ... Една дебела жаба с отвратително крякане се хвърли точно срещу нея, но Маша се прекръсти и решително тръгна напред. Приближавайки се към кладенеца, тя чу жален вопъл, който идваше направо от дъното. Тъжен, черният котарак седеше на кладенеца и мячеше унило. Маша обърна глава на другата страна и пристъпи още по-близо, без колебание дръпна шнура от врата си, а с него и получения от бабата ключ.

— Вземи си подаръка! — каза тя. — Не са ми притрябвали нито твоят годеник, нито твоите пари. Вземи го и ни остави на мира.

Тя хвърли ключа право в кладенеца. Черният котарак извресця и скочи подир него — водата в кладенеца силно заклокочи... Маша си

тръгна. От гърдите и се смъкна тежък камък. Когато се приближи към къщи, тя чу непознат глас. Онуфрич я посрещна на вратата и я хвана за ръка.

— Ето я моята дъщеря! — каза той и я заведе до почтения белобрад старец, седнал на пейката. Маша му стори дълбок поклон.

— Онуфрич — продума старецът, — запознай я с годеника.

Маша срамежливо се огледа — до нея стоеше Улиян! Тя извика и падна в обятията му...

Не съм в състояние да опиша възхищението на двамината любовници. Онуфрич и старецът разбраха, че те вече се познават — това удвои радостта им. Ивановна се утеши с новината, че бъдещият сват има няколкостотин хиляди чиста пара в заложната къща. Улиян също се учуди на тази новина, тъй като никога не бе мислил баща му да е толкова богат. След две седмици се венчаха.

В деня на сватбата, вечерта, когато в дома на Улиян по време на вечерята веселите гости пиех за здравето на младите, в стаята влезе познатият ни стражар и съобща на Онуфрич, че точно когато Маша се венчавала, покривът на лафертовската къща рухнал, а след него и цялата къща.

— И без това нямах намерение да живея повече там — каза Онуфрич. — Седни при нас, мой стари приятелю, налей си чаша вино и пожелай на младите щастие и — многая лета!

---

[1] Според съществуващата в Русия до 1918 година гражданска таблица за ранговете — система на йерархията във военното и гражданското ведомство в Русия, — всички граждански чиновници се делят на четиринадесет класа (ранга). Най-високият е I клас, най-ниският — XIV. Титулярният съветник е чин от IX клас. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.